

POMIAR UMIĘDZYNARODOWIENIA SZKÓŁ WYŻSZYCH

Małgorzata DYMYT

Akademia Wojsk Lądowych im. gen. Tadeusza Kościuszki, Wrocław; malgorzata.dymyt@awl.edu.pl,
ORCID: 0000-0002-8238-6917

Streszczenie: Szkolnictwo wyższe stoi przed wyzwaniem ciągłego rozwijania umiędzynarodowienia, intensyfikowania zakresu, form i obszarów aktywności zagranicznej. Dla planowania i skutecznej realizacji strategii rozwoju niezbędny jest pomiar efektów, ukierunkowany na analizę, ocenę i doskonalenie działalności o wymiarze międzynarodowym. Problematyka pomiaru internacjonalizacji szkół wyższych jest złożona i wymaga uwzględnienia szeregu uwarunkowań, wynikających z roli i specyfiki działalności, określenia zasad, celów, zakresu i sposobów mierzenia założonych rezultatów. Celem rozważań podjętych w artykule jest opis istoty, uwarunkowań, form pomiaru internacjonalizacji oraz przesłanek formułowania i doboru miar, wskaźników uwzględniających zakres i specyfikę działalności uczelni. Podkreślając konieczność dokonywania pomiaru internacjonalizacji uczelni w ujęciu jakościowym i ilościowym, zwrócono uwagę na aspekty związane ze strategicznym, kompleksowym podejściem do mierzenia internacjonalnych wartości i korzyści. Wnioski końcowe dotyczą rekomendacji, odnoszących się do planowania pomiaru internacjonalizacji, uwarunkowań formułowania oraz doboru miar i wskaźników. Dla realizacji celów badawczych przyjętych w artykule posłużono się metodą analizy literatury i dokumentów.

Słowa kluczowe: umiędzynarodowienie, szkoły wyższe, pomiar internacjonalizacji.

THE ROLE AND FORMS OF THE MEASUREMENT OF THE INTERNATIONALISATION OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Abstract: Higher education faces the challenge of continuously developing of internationalisation, intensifying the scope, forms and areas of international activity. The measurement of effects, focused on the analysis, assessment and improvement of activities with an international dimension is essential for the planning and effective implementation of the development strategy. The issue of measuring the internationalisation of higher education institutions is complex and requires taking into account a number of conditions resulting from the role and specificity of the activity, defining the principles, objectives, scope and methods of measuring the assumed results. The aim of the considerations undertaken in the article is to describe the nature, conditions, forms of internationalisation measurement and the premises of

formulating and selection of measures, indicators taking into account the scope and specificity of the university's activity. Emphasizing the need to measure the internationalisation of universities in qualitative and quantitative terms, the attention was paid to aspects related to a strategic, comprehensive approach to measuring international values and benefits. The final conclusions concern recommendations related to planning the measurement of internationalisation, conditions of formulation and selection of measures and indicators. In order to achieve the research objectives adopted in the article, the method of analysing literature and documents was used.

Keywords: internationalisation, higher education institutions, measurement of internationalisation.

1. Wprowadzenie

Umiejdzynarodowienie szkół wyższych stanowi jeden z podstawowych filarów rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce. Internacjonalizację kształcenia, działalności badawczo-naukowej postrzega się jako istotny bodziec rozwoju społeczno-gospodarczego, wzrostu innowacyjności. Zgodnie z założeniami „Programu umiejdzynarodowienia szkolnictwa wyższego”, przyjętego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego w 2015 roku, celem internacjonalizacji jest podnoszenie konkurencyjności polskich uczelni na rynku międzynarodowym, poprzez poprawę jakości kształcenia i badań naukowych, zwiększenie udziału nauki i szkolnictwa wyższego we wzroście gospodarczym kraju oraz wzmacnianie pozycji Polski na arenie międzynarodowej przez wzrost jej atrakcyjności jako centrum rozwoju nauki i kształcenia (MNiSW, 2015, s. 3).

Szkolnictwo wyższe stoi wobec wyzwań związanych z potrzebą dynamicznego rozwoju internacjonalizacji, intensyfikacji działań we wszystkich obszarach aktywności, nie tylko kształcenia, ale przede wszystkim działalności naukowo-badawczej oraz przedsięwzięć w ramach trzeciej misji związanej ze współpracą z otoczeniem społeczno-gospodarczym. W obliczu tak złożonych oczekiwań niezbędne jest kompleksowe podejście do problematyki zarządzania procesem internacjonalizacji w szkołach wyższych. W konsekwencji rodzi to implikacje dla kontroli realizacji celów przyjętych w zakresie działalności o wymiarze międzynarodowym, której istotnym elementem powinien być pomiar, umożliwiający ocenę skuteczności i doskonalenie strategii internacjonalizacji. Problematyka pomiaru internacjonalizacji uczelni jest złożona, wymaga uwzględnienia uwarunkowań funkcjonowania szkolnictwa wyższego, celów realizowanych na poziomie systemowym i instytucjonalnym. Pojawia się zatem pytanie, w jaki sposób szkoły wyższe powinny planować pomiar internacjonalizacji, jakie obszary aktywności powinny być brane pod uwagę w określaniu i doborze wskaźników, miar, pomocnych w analizie i ocenie sprawności działania oraz doskonaleniu realizowanych strategii.

Celem artykułu jest przedstawienie istoty, uwarunkowań, celów i form pomiaru internacjonalizacji oraz przesłanek formułowania wskaźników pomiaru działalności międzynarodowej szkół wyższych. W opracowaniu posłużono się metodą analizy literatury i krytyki piśmiennictwa oraz metodą analizy dokumentów. Analiza problemu dokonana została na podstawie literatury z zakresu zarządzania międzynarodowego, dokumentów strategicznych, aktów prawnych i opracowań dotyczących umiędzynarodowienia szkolnictwa wyższego.

2. Istota i założenia pomiaru internacjonalizacji szkół wyższych

Internacjonalizacja definiowana jest jako „zamierzony proces włączania wymiaru międzynarodowego, międzykulturowego lub globalnego do celów, funkcji i realizacji kształcenia pomaturalnego z myślą o podniesieniu jakości edukacji i badań w odniesieniu do wszystkich studentów i pracowników akademickich oraz o wniesieniu istotnego wkładu w życie społeczne” (Umiędzynarodowienie szkolnictwa wyższego, 2015, s. 4). Takie ujęcie internacjonalizacji sprawia, że kluczowe staje się rozpatrywanie działalności międzynarodowej w kategoriach wartości, zmian, przez pryzmat celowych, planowanych efektów, korzyści. Przyjmując za M. Plutą-Olearnik, internacjonalizacja to proces, którego istotą jest, zarówno wzrost świadomości organizacji co do wpływu działalności międzynarodowej na przyszły rozwój, jak i proces tworzenia międzynarodowych związków, których efektem są korzyści odnoszone przez wszystkich uczestników (Pluta-Olearnik, 2013, s. 74).

W kontekście funkcjonalnym, zasadniczym elementem procesu internacjonalizacji staje się jej pomiar, będący narzędziem doskonalenia zarządzania strategicznego (Romanowska, 2009, s. 118). Rolą pomiaru umiędzynarodowienia jest zarówno ocena realizacji założeń strategicznych polegająca na monitorowaniu efektów działania i konfrontowaniu ich z zamierzonymi celami, jak również identyfikacja zasobów niezbędnych dla realizacji przejętych celów. Jak podkreśla A. Frączkiewicz-Wronka, istotne dla osiągnięcia efektywności strategii jest poszukiwanie „metod pomiaru osiągniętych rezultatów po to aby dostarczać niezbędnej wiedzy menedżerom by wykorzystywali ją w zwiększaniu osiągnięć i interesariuszom, aby dawali przyzwolenie na funkcjonowanie organizacji w określonym kształcie” (Frączkiewicz-Wronka, 2010, s. 286). Ogólna procedura pomiaru internacjonalizacji koncentruje się na dwóch głównych etapach, polegających na dokonaniu doboru cech organizacji, które charakteryzują zaawansowanie procesu umiędzynarodowienia, a następnie ich operacjonalizacji, oznaczającej formułowanie na ich podstawie adekwatnych mierzalnych wskaźników (Romanowska, 2009, s. 119).

W literaturze wskazywane są różnorodne wskaźniki służące do wieloaspektowego pomiaru działalności międzynarodowej przedsiębiorstw, w szczególności takie jak: wskaźniki jednostkowe (wskaźniki strukturalne, wskaźniki operacyjne – wynikowe, wskaźniki

behawioralne, przedsiębiorczo-menedżerskie); miary przestrzennej dywersyfikacji międzynarodowej (miary regionalnej koncentracji, miary usieciowienia korporacji, miary dystansu geograficznego i kulturowego); indeksy internacjonalizacji przedsiębiorstwa (wskaźniki złożone) oraz wskaźniki związane z działalnością międzynarodową przedsiębiorstwa bez zaangażowania inwestycyjnego poza granicami w ramach kooperacji z przedsiębiorstwami zagranicznymi (Wach, 2016, s. 111-112; Dörrenbächer, 2000; szerzej w: Duliniec, 2004; Romanowska, 2012; Rymarczyk, 2012; Wiktor, Oczkowska, Żbikowska, 2008).

Ze względu na specyfikę działalności szkół wyższych implementowanie wskaźników pomiaru internacjonalizacji stosowanych w przedsiębiorstwach jest zadaniem trudnym, miary te mogą być bowiem wykorzystane w ograniczonym zakresie. J. Knight uważa, że dla szkół wyższych niezbędne jest ustalenie sposobu monitorowania internacjonalizacji i zbierania bieżących informacji oraz sformułowanie dokładnych i odpowiednich mierników, dostarczających informacji niezbędnych do analizy mocnych stron, identyfikacji obszarów wymagających ulepszeń i wspierania realizacji celów i zadań związanych z umiędzynarodowieniem (Knight, 2008, s. 43). Przystępując do pomiaru i oceny umiędzynarodowienia szkół wyższych, zgodnie z zaleceniami, jakie sformułował H. De Wit, należy rozważyć kilka istotnych kwestii dotyczących celów i metod pomiaru, które zawrzeć można w następujących pytaniach (De Wit, 2010, s. 13):

1. Jak mierzymy to, co robimy i co jest przedmiotem pomiaru? Czy oceniamy procesy czy też działania?
2. Jakie wskaźniki wykorzystujemy do oceny?
3. Czy przeprowadzamy oceny mające na celu poprawę jakości naszego własnego procesu i działań, czy też oceniamy wkład internacjonalizacji w poprawę ogólnej jakości szkolnictwa wyższego?
4. Czy stosujemy ilościowe i/ lub jakościowe podejście do pomiaru?
5. Jakie narzędzia stosujemy: pomiary ex post lub ex ante, wskaźniki, benchmarking, dobre praktyki, kontrola jakości, akredytacja, certyfikacja, audyty, rankingi?
6. Czy koncentrujemy się na nakładach, wynikach i/ lub efektach, korzyściach?

Według J. Knight w pomiarze internacjonalizacji, istotne są jednak nie tyle same wyniki, co przede wszystkim postęp, który należy analizować w ujęciu ilościowym i jakościowym, dobierając miary świadomie, aby były one istotne, spójne, rzetelne, jasno sformułowane, dostępne i łatwe w użyciu (Knight, 2008, s. 48-49). Postęp może przejawiać się szeroko pojętymi zmianami jakościowymi związanymi z etosem i kompetencjami, które będą miały wpływ na uczelnię (m.in. na jej strukturę organizacyjną, kulturę organizacyjną, prestiż, wizerunek, pozycję na rynku krajowym i zagranicznym) oraz jej otoczenie (m.in. na rynek pracy, społeczność lokalną, otoczenie gospodarcze). Zmiany te dokonują się na poziomie instytucjonalnym (strategia, procesy i struktura organizacyjna uczelni), jak również podmiotowym (uczestnicy działań międzynarodowych) i przedmiotowym (międzynarodowe programy kształcenia, projekty badawcze, inicjatywy społeczne, kulturalne).

3. Wymiary pomiaru internacjonalizacji

Traktowanie internacjonalizacji w kontekście działalności o charakterze zamierzonym, ukierunkowanym na zmiany, sprawia, że proces pomiaru powinien być prowadzony w trzech głównych wymiarach: zasobów, celów i efektów działalności międzynarodowej. Interesujące podejście do pomiaru i oceny internacjonalizacji szkół wyższych proponują J.K. Hudzik and M. Stohl, którzy wyróżnili trzy wymiary oceny, takie jak dane wejściowe (*inputs*) – dostępne zasoby finansowe, ludzkie, rzeczowe itp. niezbędne do realizacji procesu; wyniki (*outputs*) – liczba i rodzaj działań, czynności podejmowanych w celu wsparcia umiędzynarodowienia oraz efekty, korzyści (*outcomes*) – wpływ i wyniki końcowe internacjonalizacji (Hudzik, Stohl, 2009, s. 14). Autorzy opracowali zestawy wskaźników pomiaru internacjonalizacji, dla poszczególnych wymiarów, w zakresie trzech głównych obszarów aktywności szkoły wyższej, obejmujących działalność dydaktyczną, naukowo-badawczą i współpracę z otoczeniem społeczno-gospodarczym (Hudzik, Stohl, 2009, s. 18-19).

W kompleksowym podejściu do pomiaru internacjonalizacji identyfikacja cech, obszarów działalności międzynarodowej powinna prowadzić do ustalenia miar jakościowych i ilościowych, które można pogrupować w następujących kategoriach:

- wskaźniki dotyczące miejsca internacjonalizacji w strategii ogólnej – poziomu strategicznego, np.: stopień sformalizowania strategii internacjonalizacji i procedury planowania, horyzont czasowy planowania, odniesienia w misji, wizji, celach strategicznych,
- wskaźniki dotyczące miejsca w strukturze organizacyjnej, w tym pozycja w hierarchii osób i komórek organizacyjnych prowadzących działalność międzynarodową, zakres odpowiedzialności (planowanie, realizacja i kontrola strategii umiędzynarodowienia),
- wskaźniki dotyczące zasięgu działania w ujęciu przestrzennym, w tym liczba krajów, z którymi realizowana jest współpraca międzynarodowa (w tym wymiana studentów, pracowników naukowo-dydaktycznych i administracyjnych), uczestnictwo w sieciach współpracy międzynarodowej,
- wskaźniki dotyczące zakresu, sposobów i form działania, w tym: obszary działalności (dydaktyczna, naukowo-badawcza, relacje z otoczeniem społeczno-gospodarczym), zamiejscowe wydziały z siedzibą za granicą, mobilność, programy kształcenia w językach obcych, wspólne dyplomy, programy studiów prowadzonych w formie e-learningowej, w tym MOOCs (massive online open courses), międzynarodowe projekty badawcze, konferencje, inicjatywy społeczne o wymiarze międzynarodowym i międzykulturowym, projekty z udziałem zagranicznych przedsiębiorstw i instytucji,
- wskaźniki dotyczące zasobów i umiejętności strategicznych, posiadanych przez uczelnię i jej pracowników szczególnych kompetencji strategicznych (budżet i organizacja niezbędnych zasobów i procesów, kadra dydaktyczna z doświadczeniami zagranicznymi,

umiejętnościami językowymi, kadra zaangażowana w międzynarodowe projekty badawcze, konferencje, publikacje, system wsparcia mobilności studentów i pracowników, dostęp do źródeł finansowania współpracy zagranicznej, zasoby biblioteczne, dostęp do baz danych zagranicznych czasopism, akredytacje, certyfikaty, miejsca w rankingach w zakresie umiędzynarodowienia, w tym w rankingach zagranicznych).

Według H. De Wita procedura pomiaru i oceny powinna mieć charakter kompleksowy i być skoncentrowana na ocenie tego, w jaki sposób internacjonalizacja przyczynia się wzrostu ogólnej jakości, dlatego powinna być w głównej mierze oparta na wskaźnikach jakościowych i wspierana miarami ilościowymi (De Wit, 2010, s. 21). Wskazane powyżej obszary pomiaru pozwalają na wnikliwą analizę i ocenę możliwości, zasobów, umiejętności, niezbędnych dla sprawnego prowadzenia działalności międzynarodowej uczelni. Jednakże kompleksowa analiza oznacza, że jest pomiar staje się procesem złożonym i czasochłonnym. Dlatego też, istotnym zadaniem jest odpowiedni dobór obszarów analizy i dostosowanie do nich właściwych wskaźników. Cel tego doboru powinien być podporządkowany konieczności wspierania zarządzania procesem internacjonalizacji na poziomie strategicznym i operacyjnym, jak również dostosowania miar do wymiarów aktywności uczelni oraz specyfiki zadań jednostek administracyjnych związanych z działalnością międzynarodową.

4. Formułowanie wskaźników pomiaru umiędzynarodowienia uczelni – perspektywa uczestników procesu internacjonalizacji

Jednym z podstawowych celów internacjonalizacji jest doskonalenie kształcenia i badań naukowych, zmiana jaka dokonuje się w sferze wiedzy, umiejętności, kompetencji społecznych studentów, kwalifikacji dydaktycznych, rozwoju naukowego pracowników naukowo-dydaktycznych oraz kompetencji i doświadczeń międzynarodowych kadry administracyjnej uczelni. Dlatego też, dla pomiaru internacjonalizacji szkoły wyższej szczególnie istotne znaczenie ma perspektywa podmiotowa, oznaczająca koncentrację na uczestnikach umiędzynarodowienia, pełniących rolę inicjatorów, organizatorów, realizatorów przedsięwzięć naukowych, dydaktycznych i będących beneficjentami korzyści wynikających z aktywności międzynarodowej (doświadczenie międzynarodowe, rozwój zawodowy itp.).

Pomiar internacjonalizacji w ujęciu podmiotowym szkoły wyższej dotyczy wszystkich uczestników procesu umiędzynarodowienia, występujących zarówno w roli decydentów odpowiedzialnych za rozwój aktywności międzynarodowej, tworzenie warunków do jej skutecznej realizacji, podejmowanie określonych działań oraz kontrolowanie ich efektów, jak i roli odbiorców wartości (przedstawiciele władz, studenci, absolwenci, słuchacze studiów podyplomowych, MBA, kursów, szkoleń, uczestnicy studiów doktoranckich, pracownicy naukowo-dydaktyczni, kadra administracyjna).

W odniesieniu do decydentów – przedstawicieli władz uczelni, w pomiarze, pomocne mogą być wskaźniki behawioralne mierzące ich postawy, ambicje, aktywność i zaangażowanie w rozwój umiędzynarodowienia (orientację międzynarodową i styl kierowania), znajomość języków obcych, doświadczenia i kontakty międzynarodowe, umożliwiające realizację zamierzonych celów (Romanowska, 2009, s. 119-120).

Pomiar internacjonalizacji sfery kształcenia dotyczy studentów, doktorantów, słuchaczy studiów podyplomowych i może być dokonany za pomocą wskaźników ilościowych i jakościowych, odnoszących się między innymi do: mobilności, udziału w kształceniu w języku obcym, posiadanych kwalifikacji językowych potwierdzonych certyfikatami, uzyskanych stypendiów i form wsparcia ze źródeł zagranicznych, odbycia praktyk, staży w międzynarodowych organizacjach lub za granicą. Przykładami wybranych wskaźników odnoszących się do pomiaru internacjonalizacji w odniesieniu do studentów, doktorantów, słuchaczy studiów podyplomowych (i MBA), może być liczba (i udział w ogólnej liczbie):

- uczestników programów wymiany międzynarodowej (przyjeżdżający i wyjeżdżający za granicę) w zakresie części lub całego programu kształcenia, praktyk zawodowych,
- studentów/absolwentów/doktorantów/słuchaczy biorących udział w lektoratach, zajęciach prowadzonych w języku obcym, programach kształcenia realizowanych w części lub całości w języku obcym (odpowiednio na studiach pierwszego, drugiego stopnia, jednolitych studiach magisterskich, studiach doktoranckich, studiach podyplomowych, MBA),
- studentów/absolwentów/doktorantów/słuchaczy cudzoziemców,
- studentów/absolwentów/doktorantów/słuchaczy uzyskujących stypendia i inne formy wsparcia z zagranicznych źródeł,
- absolwentów zatrudnionych w międzynarodowych przedsiębiorstwach i instytucjach,
- cudzoziemców ubiegających się o nadanie stopnia doktora,
- osób przygotowujących (broniących) rozprawy doktorskie w języku obcym,
- osób, których przewody doktorski prowadzone są wspólnie z zagraniczną uczelnią lub zagraniczną jednostką naukową,
- osób, których rozprawy doktorskie obejmują badania naukowe o zasięgu międzynarodowym,
- osób, których rozprawy doktorskie są recenzowane przez recenzentów z zagranicy.

W pomiarze internacjonalizacji z perspektywy pracowników naukowo-dydaktycznych punktem wyjścia do formułowania wskaźników mogą być takie aspekty jak: kompetencje językowe, posiadanie doświadczeń zawodowych w pracy za granicą, udział w międzynarodowych konferencjach, publikowanie w międzynarodowych czasopismach, udział w międzynarodowych projektach badawczych. Wskaźniki, które mogą być użyteczne w pomiarze internacjonalizacji pracowników naukowo-dydaktycznych w szczególności mogą dotyczyć liczby (udziału w ogólnej liczbie): pracowników prowadzących zajęcia w języku

obcym, osób posiadających doświadczenie międzynarodowe mierzone w okresie pracy za granicą, uczestników międzynarodowych programów wymiany akademickiej (staże, projekty dydaktyczne), zagranicznych pracowników naukowo-dydaktyczni (wizytujących) w ramach międzynarodowych programów wymiany akademickiej, pracowników biorących udział w międzynarodowych konferencjach, pracowników, którzy opublikowali artykuły naukowe w zagranicznych czasopismach, pracowników, którzy uzyskali stopień/tytuł naukowy za granicą, zagranicznych wykładowcy naukowo-dydaktycznych na etacie, pracowników biorących w międzynarodowych projektach badawczych, pracowników, którzy uzyskali wsparcie finansowe z zagranicznych źródeł finansowania (Dymyt, 2013, s. 129).

Kolejną grupą, podlegającą pomiarowi jest kadra administracyjna. W odniesieniu do tej kategorii pracowników przedmiotem pomiaru (w zakresie kształcenia) może być: doświadczenie międzynarodowe mierzone w okresie pracy za granicą, udział w międzynarodowych programach wymiany, zagraniczni pracownicy (wizytujący) w ramach międzynarodowych programów wymiany, posiadanie kwalifikacji językowych potwierdzonych certyfikatami oraz kwalifikacje zdobyte za granicą lub w ramach międzynarodowych szkoleń, kursów, staży.

Pomiar internacjonalizacji w ujęciu podmiotowym dotyczy sfery kompetencji, umiejętności, doświadczeń, które mają fundamentalne znaczenie dla sprawności procesów internacjonalizacji, dają szansę dokonania oceny posiadanych zasobów kapitału ludzkiego, możliwości ukierunkowania dalszych działań międzynarodowych. Ponadto osiągnięcia o międzynarodowym wymiarze w sferze naukowej czy też dydaktycznej, odgrywają rolę w procesach ewaluacyjnych dokonywanych na poziomie indywidualnym – pracowników (awans zawodowy), jak i na poziomie instytucjonalnym całej uczelni (uprawnienia, akredytacje, certyfikaty, dostęp do finansowania).

5. Formy pomiaru internacjonalizacji - perspektywa podmiotów dokonujących pomiaru i oceny

Pomiar internacjonalizacji może być dokonywany przez samą uczelnię dla przeprowadzenia wewnętrznej oceny stopnia realizacji celów związanych z umiędzynarodowieniem określonych w strategii rozwoju uczelni lub też przez zewnętrzne instytucje. Zewnętrzne oceny internacjonalizacji dokonywane są podczas akredytacji obligatoryjnych Polskiej Komisji Akredytacyjnej oraz fakultatywnych akredytacji i ocen jakości dokonywanych przez krajowe i zagraniczne instytucje, jak również w ramach rankingów szkół wyższych.

Zgodnie z Ustawą z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, umiędzynarodowienie jest jednym z kryteriów oceny jakości kształcenia na kierunki studiów prowadzonej przez PKA (Ustawa, 2018, art. 242, ust. 2, pkt. 5) oraz ewaluacji szkół doktorskich

(Ustawa, 2018, art. 261, pkt. 7). W ramach oceny programowej na profilu ogólnoakademickim, prowadzonej przez Polską Komisję Akredytacyjną, wskazane zostały takie kryteria jak warunki i sposoby podnoszenia stopnia umiędzynarodowienia procesu kształcenia, w szczególności odnoszące się do: tworzenia warunków sprzyjających umiędzynarodowieniu kształcenia na kierunku zgodnie z przyjętą koncepcją kształcenia, przygotowania studentów i nauczycieli akademickich oraz stwarzania im możliwości do uczenia się i nauczania w językach obcych, wspierania międzynarodowej mobilności studentów i nauczycieli akademickich, a także tworzenia oferty kształcenia w językach obcych, co skutkować ma systematycznym podnoszeniem stopnia umiędzynarodowienia oraz wymiany studentów i kadry (PKA, 2018, s. 5). Ponadto, zgodnie ze standardem jakości kształcenia, umiędzynarodowienie kształcenia ma podlegać systematycznym ocenom, z udziałem studentów, a wyniki tych ocen powinny być wykorzystywane w działaniach doskonalących (PKA, 2018, s. 5).

Przykładem inicjatywy badawczej związanej z problemem pomiaru internacjonalizacji jest europejski projekt „IMPI – Wskaźniki mapowania i profilowania stopnia internacjonalizacji” (*Indicators for Mapping and Profiling Internationalisation*) (Beerkens i in., 2010, s. 9). W ramach projektu zaproponowana została procedura pomiaru zawierająca następujące działania: mapowanie (określanie miejsca, w którym znajduje się uczelnia na skali internacjonalizacji); ocena (badanie skuteczności działań związanych z umiędzynarodowieniem uczelni); profilowanie (wybór tożsamości organizacyjnej) (Beerkens i in., 2010, s. 9). Rezultatem projektu „IMPI – Wskaźniki mapowania i profilowania stopnia internacjonalizacji” było opracowanie zestawu wskaźników do mapowania i profilowania internacjonalizacji, obejmujących szczegółowe pytania odnoszące się do działań w następujących obszarach: mobilność studentów, kadry akademickiej i pozostałej, administracja – strategia internacjonalizacji, finansowanie, działalność badawczo-naukowa, publikacje i cytowania, patenty, promocja i marketing, usługi pozaakademickie związane z kampusem i życiem w społeczności akademickiej, wsparcie dla studentów międzynarodowych, studentów studiujących za granicą oraz kadry (IMPI, 2018). Wskaźniki mapowania i profilowania stopnia internacjonalizacji IMPI są stosowane w ocenach strategii i osiągnięć uczelni w dziedzinie internacjonalizacji przeprowadzanych przez International Association of Universities (IAU) (EAIE, 2018).

Intersującą inicjatywą, prowadzoną w Uniwersytecie Technicznym w Walencji, było wdrożenie pomiaru internacjonalizacji jednostek organizacyjnych w oparciu o wskaźnik złożony – indeks internacjonalizacji obejmujący pięć wymiarów, którym nadano określone wagi, w szczególności takich jak: wymiana akademicka i rekrutacja studentów wymiany (wielkość wymiany akademickiej, efektywność mobilności), jakość (zadowolenie użytkowników, udział w programach doskonałości, zarządzanie akademickie, międzynarodowe akredytacje), międzynarodowa współpraca na rzecz rozwoju, projekty międzynarodowe i inne działania (współpraca w ramach działań instytucjonalnych, komitetów, wydarzeń itp., aktywny udział w reprezentowaniu uczelni w roli prelegenta w konferencjach, kursach, sieciach, seminariach, wystawach związanych z internacjonalizacją, środki z zewnętrznego

finansowania na wsparcie działań internacjonalizacji nieuwzględnione we wcześniejszych wskaźnikach, udział w kursach i seminariach dotyczących internacjonalizacji) (del Carmen Bas i in., 2017, s. 3153-3154).

Istotne znaczenie dla oceny zakresu internacjonalizacji szkoły wyższej mogą mieć również rankingi szkół wyższych. Dla przykładu, w ogólnoświatowym rankingu *Times Higher Education World University Rankings*, w ocenie umiędzynarodowienia, brane jest pod uwagę kryterium perspektywa międzynarodowa (kadra, studenci, badania naukowe), które obejmuje trzy wskaźniki: proporcja studentów zagranicznych do krajowych, proporcja pracowników zagranicznych do krajowych oraz odsetek publikacji w czasopismach naukowych, które mają co najmniej jednego współautora z zagranicy (THE, 2018).

W rankingu opracowywanym przez Fundację Edukacyjną Perspektywy kryterium umiędzynarodowienie, w odniesieniu do uczelni akademickich, obejmuje takie elementy ujmowane ilościowo jak: programy studiów w językach obcych, studiujący w językach obcych, studenci cudzoziemcy, nauczyciele akademicy z zagranicy, wymiana studencka (wyjazdy) i (przyjazdy) oraz wielokulturowość środowiska studenckiego (FEP, 2018). Ponadto, w rankingu, odniesienia do wymiaru międzynarodowego, pojawiają się w ramach innych kryteriów i dotyczą w szczególności: uznanie międzynarodowe – mierzone pozycją uczelni w rankingach światowych (kryterium prestiż), pozyskane środki z Unii Europejskiej (kryterium innowacyjność) i liczba posiadanych przez uczelnię aktualnych akredytacji międzynarodowych (kryterium warunki kształcenia) (FEP, 2018).

Inicjatywy badawcze, projekty, działania benchmarkingowe, rankingi, ze względu na zróżnicowanie podejścia, przedmiotu, formy, zakresu i celów oceny internacjonalizacji mogą stanowić dla szkół wyższych punkt odniesienia dla tworzenia wewnętrznych systemów pomiaru i oceny procesu internacjonalizacji.

6. Podsumowanie

W wyniku pogłębiających się procesów internacjonalizacji i globalizacji w szkolnictwie wyższym dokonują się zmiany, które w znaczącym stopniu wymuszają kształtowanie strategii uwzględniających intensyfikację działalności zorientowanej na umiędzynarodawianie kształcenia, sfery naukowo-badawczej i współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym. Dążenie do skutecznej realizacji strategii internacjonalizacji wymaga systematycznego, wielostronnego sprawdzania osiągniętego stanu umiędzynarodowienia w odniesieniu do poziomu docelowego wyznaczonego przez strategię uczelni.

Celem pomiaru internacjonalizacji jest, nie tylko określanie obecnego stanu i miejsca w procesie umiędzynarodowienia, ale przede wszystkim dostarczanie przesłanek do opracowywania strategii, która pozwoli na skuteczne osiągnięcie celów (reputacja, wartości,

relacje), doskonalenie procesów, struktur, zasobów i umiejętności strategicznych. Pomiar internacjonalizacji jest zatem zadaniem wieloaspektowym. W ocenie H. De Wita szkoły wyższe niechętnie odnoszą się do bieżącej oceny strategii internacjonalizacji, ponieważ jest to proces czasochłonny (De Wit, 2010, s. 21). W tym kontekście, pomimo złożoności takiego podejścia, dokonywanie pomiaru internacjonalizacji, sprzyja pogłębianiu wiedzy niezbędnej do sprawnego zarządzania procesem umiędzynarodowienia szkół wyższych. Konieczne jest zatem opracowanie wskaźników pomiaru, odpowiednich dla wybranego przez szkoły wyższe modelu umiędzynarodowienia, uwzględniających kluczowe wymiary internacjonalizacji, potencjał oraz oczekiwane przez uczestników korzyści i wartości. Kolejnym krokiem jest dokonanie wyboru optymalnego zestawu wskaźników, który pozwoli szczegółowo opisać zjawiska i procesy określające stan umiędzynarodowienia uczelni i będzie stanowić podstawę do oceny zasobów i efektów, wpływów oraz zmian, które są następstwem działań podejmowanych w ramach strategii internacjonalizacji.

W literaturze zagranicznej problematyka pomiaru internacjonalizacji w szkolnictwie wyższym jest szeroko podejmowana, w kontekście nie tylko rozważań naukowych, ale również projektów inicjowanych przez instytucje Unii Europejskiej czy też stowarzyszenia środowiskowe. Wydaje się, że poruszone przez Autorkę wybrane aspekty mogą przyczynić się do podjęcia pogłębionych badań nad kwestiami pomiaru internacjonalizacji szkół wyższych, również na gruncie polskim.

Bibliografia

1. Beerkens, E., Brandenburg, U., Evers, N., van Gaalen, A., Leichsenring, H., Zimmermann, V. (2010). *Indicator Projects on Internationalisation – Approaches, Methods and Findings, A report in the context of the European project “Indicators for Mapping & Profiling Internationalisation”* (IMPI), CHE Consult GmbH, April 2010. <https://www.nuffic.nl/en/internationalisation/quality-assurance/indicators-for-mapping-and-profiling-internationalisation>.
2. De Wit, H. (2010). *Internationalisation of Higher Education in Europe and its assessment, trends and issues*, The Accreditation Organisation of the Netherlands and Flanders NVAO (Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie), Colophon, December 2010. https://www.eurashe.eu/library/wg4-r-hans-de-wit-internationalisation_of_higher_education_in_europe_def_december_2010-pdf/.
3. del Carmen Bas, M., Boquera, M., Carot José, M. (2017). *Measuring internationalization performance of higher Education institutions through composite indicators*. Conference Paper, Valencia, 3149-3156, doi: 10.21125/inted.2017.0815.

4. Dörrenbächer, Ch. (2000). Measuring Corporate Internationalisation: A Review of Measurement Concepts and Their Use. *Intereconomics*, 35(3), 119-126.
5. Duliniec, E. (2004). *Marketing międzynarodowy*. Warszawa: PWE.
6. Dymyt, M. (2013). *Internacjonalizacja w strategii szkoły wyższej*. Rozprawa doktorska niepublikowana. Wrocław: Uniwersytet Ekonomiczny, Wydział Nauk Ekonomicznych.
7. EAIE (2018). <https://www.eaie.org/blog/culture-measuring-internationalisation>.
8. FEP. (2018). <http://www.perspektywy.pl/RSW2017/ranking-uczelni-akademickich/metodologia-rankingu-uczelni-akademickich-2017>.
9. Frączkiewicz-Wronka, A. (2010). Pomiar efektywności i interesariusze oraz ich znaczenie dla strategii organizacji publicznych. W R. Krupski (red.), *Zarządzanie strategiczne. Strategie organizacji, Prace Naukowe Wałbrzyskiej Wyższej Szkoły Zarządzania i Przedsiębiorczości, Seria: Zarządzanie*. Wałbrzych, 283-301.
10. Hudzik, J.K., Stohl, M. (2009). Modelling assessment of the outcomes and impacts of internationalization. W H. de Wit, H., *Measuring success in the internationalisation of higher education*. EAIE Occasional Paper 22. European Association for International Education (EAIE), 9-21.
11. IMPI (2018). http://www.impi-toolbox.eu/pdf/full_list_of_indicators.pdf.
12. Knight, J. (2008). *Higher Education in Turmoil. The Changing World of Internationalisation*. Rotterdam, the Netherlands: Sense Publishers.
13. MNiSW (2015). *Program umiędzynarodowienia szkolnictwa wyższego*. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. <http://www.nauka.gov.pl/aktualnosci-ministerstwo-program-umiędzynarodowienia-szkolnictwa-wyzszego.html>.
14. PKA. (2018). http://www.pka.edu.pl/wp-content/uploads/2018/11/1.-Szczegółowe-kryteria-oceny-programowej_OA.pdf.
15. Pluta-Olearnik, M. (2013). *Marketing przedsiębiorstw usługowych w procesie internacjonalizacji*. Warszawa: PWE.
16. Romanowska, M. (2009). *Planowanie strategiczne w przedsiębiorstwie*. Warszawa: PWE.
17. Rymarczyk, J. (2012). *Biznes międzynarodowy*. Warszawa: PWE.
18. THE. (2018). <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/methodology-world-university-rankings-2018>.
19. *Umiędzynarodowienie szkolnictwa wyższego studium* (2015). Komisja Kultury i Edukacji Parlamentu Europejskiego. Bruksela. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/540370/IPOL_STU\(2015\)_540370\(SUM01\)_PL.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/540370/IPOL_STU(2015)_540370(SUM01)_PL.pdf).
20. Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (DzU 2018, poz. 1668).
21. Wach, K. (2016). Pomiar internacjonalizacji przedsiębiorstwa z perspektywy przedsiębiorczości międzynarodowej. *Przedsiębiorczość i Zarządzanie, XVII, 10, I*. Wydawnictwo SAN, 109-126.
22. Wiktor, J., Oczkowska R., Żbikowska A. (2008). *Marketing międzynarodowy. Zarys problematyki*. Warszawa: PWE.